

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.01.2009, sp. zn. 4 Tz 101/2008, ECLI:CZ:NS:2009:4.TZ.101.2008.1

Číslo: 57/2009

Právní věta: Pominou-li v průběhu přípravného řízení důvody nutné obhajoby, nezanikají tím bez dalšího práva a povinnosti ustanoveného obhájce k výkonu obhajoby obviněného. V takovém případě příslušný orgán činný v přípravném řízení předloží věc soudci, aby učinil opatření, jímž zruší ustanovení obhájce (§ 39 odst. 1 tr. ř.). Nebylo-li ustanovení obhájce zrušeno podle § 39 odst. 1 tr. ř. před podáním obžaloby, pak povinnost obhájce k výkonu obhajoby obviněného neskončila v přípravném řízení, a proto orgán činný v přípravném řízení (např. státní zástupce) již není oprávněn rozhodovat o návrhu ustanoveného obhájce na určení výše odměny a náhrady hotových výdajů podle § 151 odst. 3 tr. ř., ale předloží takový návrh k rozhodnutí předsedovi senátu (samosoudci) příslušného soudu prvního stupně.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 14.01.2009

Spisová značka: 4 Tz 101/2008

Číslo rozhodnutí: 57

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odměna ustanoveného obhájce, Ustanovení obhájce

Předpisy: § 151 odst. 3 tr. ř.
§ 39 odst. 1 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud ke stížnosti pro porušení zákona vyslovil, že pravomocnými usneseními státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Litoměřicích ze dne 12. 5. 2008, č. j. ZT 94/2007-37, 41, 43, byl porušen zákon v ustanovení § 151 odst. 3 tr. ř. v neprospěch obviněných M. R., roz. B., M. R. a K. B., toto usnesení zrušil a Okresnímu soudu v Litoměřicích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl

Z odůvodnění:

Státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Litoměřicích rozhodl dne 12. 5. 2008 podle § 151 odst. 3 tr. ř. usnesením č. j. ZT 94/2007 - 43, že obhájci obviněné M. R. JUDr. J. R. přiznává na nákladech obhajoby odměnu a náhradu hotových výdajů ve výši 7280 Kč. Toto usnesení nabylo právní moci dne 20. 5. 2008, přičemž na usnesení je nesprávně vyznačena doložka právní moci dnem

29. 5. 2008. Stejnému obhájci jakožto obhájci i obviněného M. R. byla usnesením ze dne 12. 5. 2008, č. j. ZT 94/2007 - 41, přiznána odměna ve výši 7280 Kč, a toto usnesení nabylo právní moci dne 30. 5. 2008, když na usnesení je vadně vyznačena doložka právní moci dnem 29. 5. 2008. Státní zástupce vydal téhož dne další usnesení č. j. ZT 94/2007 - 37, jímž podle § 151 odst. 3 tr. ř. byla přiznána obhájci JUDr. J. R. ještě další odměna ve výši 7578 Kč, jakožto obhájci obviněné K. B. I na tomto usnesení je vadně vyznačena doložka právní moci dnem 26. 5. 2008, ač rozhodnutí nabylo právní moci až dne 30. 5. 2008.

Proti všem výše označeným třem pravomocným usnesením podal ministr spravedlnosti podle § 266 odst. 1 tr. ř. stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněných, neboť podle jeho názoru byl těmito rozhodnutími porušen zákon v ustanovení § 151 odst. 3 tr. ř. v neprospěch obviněných M. R., M. R. a K. B.

Ministr spravedlnosti poukázal na zjištění, že všichni obvinění byli v přípravném řízení trestně stíháni pro pokus trestného činu úvěrového podvodu podle § 8 odst. 1 a § 250b odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák., posléze byli ještě v průběhu přípravného řízení policejním orgánem upozorněni podle § 160 odst. 6 tr. ř. na to, že jejich jednání bude nadále posuzováno přísněji - jako pokus trestného činu úvěrového podvodu podle § 8 odst. 1 a § 250b odst. 1, odst. 4 písm. b) tr. zák. Tímto zpřísněním užití právní kvalifikace činu vyvstal u všech obviněných důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. Obvinění si sami obhájce ve stanovené lhůtě nezvolili, byl jim proto všem ustanoven rozhodnutím Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 26. 3. 2007, sp. zn. Nt 834/2007, jediný obhájce, a to JUDr. J. R.

Po skončeném vyšetřování státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Litoměřicích upozornil podle § 176 odst. 2 tr. ř. dne 15. 6. 2007 obviněné na to, že jejich jednání hodlá nadále právně kvalifikovat jako pokus trestného činu úvěrového podvodu podle § 8 odst. 1 a § 250b odst. 1 tr. zák., když u tohoto trestného činu byli obvinění ohroženi trestní sazbou trestu odnětí svobody do dvou let, a důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. tak zanikl. Současně státní zástupce obviněné upozornil, že pokud budou chtít nadále být zastupováni obhájcem, musí náklady spojené s obhajobou obhájci hradit sami. Státní zástupce poté dne 15. 6. 2007 podal na všechny obviněné podle § 176 odst. 1 tr. ř. obžalobu pro pokus trestného činu pojistného podvodu podle § 8 odst. 1 a § 250b odst. 1 tr. zák., samosoudce Okresního soudu v Litoměřicích poté vydal dne 18. 6. 2007 pod sp. zn. 5 T 112/2007, trestní příkaz, jímž při nezměněném popisu skutku a užití obžalobou navrhované právní kvalifikace uznal všechny obviněné vinnými tímto trestným činem a v sazbě § 250b odst. 1 tr. zák. uložil všem obviněným trest odnětí svobody v trvání pěti měsíců, jehož výkon všem obviněným podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání jednoho roku. Trestní příkaz nabyl u obviněné M. R. právní moci dne 11. 7. 2007, u obviněného M. R. dne 26. 7. 2007 a u obviněné K. B. je právní moc vyznačena dne 10. 7. 2007.

Státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Litoměřicích zaslal dne 15. 6. 2007 obhájci obviněných JUDr. J. R. přípis, v němž ho upozornil na to, že důvod nutné obhajoby zanikl a vyzval ho, aby vyúčtoval náklady nutné obhajoby a toto vyúčtování zaslal Okresnímu státnímu zastupitelství v Litoměřicích.

Ministr spravedlnosti ve svém mimořádném opravném prostředku uvedl, že závěr státního zástupce o zániku důvodu nutné obhajoby byl správný, avšak nevyřešeno zůstalo, ke kterému datu došlo ke zrušení nutné obhajoby podle § 39 odst. 1 tr. ř. Z obsahu spisu je totiž zřejmé, že ke zrušení ustanovení obhájce nikdy nedošlo. Státní zástupce byl k rozhodování o odměně obhájce věcně nepřislušný, neboť měl rozhodovat samosoudce, jak vyplývá z ustanovení § 151 odst. 3 tr. ř.

Ministr spravedlnosti v petitu svého mimořádného opravného prostředku navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil namítané porušení zákona, k němuž došlo v neprospěch obviněných,

dále aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil napadená rozhodnutí, včetně všech rozhodnutí, která na ně obsahově navazují, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a věc podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu soudu v Litoměřicích, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející, a shledal, že zákon byl porušen.

Podle ustanovení § 151 odst. 3 tr. ř. o výši odměny a náhradě hotových výdajů rozhodne na návrh obhájce orgán činný v trestním řízení, který vedl řízení v době, kdy obhájci povinnost obhajovat skončila, a to bez zbytečného odkladu, nejpozději do dvou měsíců od podání návrhu. V řízení před soudem rozhodne předseda senátu soudu prvního stupně.

Nejvyšší soud po přezkoumání napadeného spisu konstatuje, že se tímto zákonným ustanovením státní zástupce okresního státního zastupitelství důsledně neřídil.

Není pochyb o tom, že státní zástupce důvodně v souvislosti s upozorněním obviněných na okolnost, že jejich protiprávní jednání může být právně kvalifikováno přísněji podle odstavce 4 ustanovení § 250b tr. zák., upozornil obviněné také na vyvstávající důvody nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř., podle něhož musí mít obviněný obhájce už v přípravném řízení, koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let. V tomto ohledu důsledně respektoval zákon, když obviněným nejprve podle § 38 odst. 1 tr. ř. určil lhůtu k tomu, aby si obhájce sami zvolili s upozorněním, že pokud v této lhůtě nebude obhájce zvolen, bude jím na dobu, po kterou trvají důvody nutné obhajoby, neprodleně ustanoven. Poté, co uplynula stanovená lhůta pro zvolení obhájce, bylo postupováno podle § 39 odst. 1 tr. ř. Podle tohoto zákonného ustanovení obhájce se ustanoví, a pominou-li důvody nutné obhajoby, ustanovení zruší předseda senátu a v přípravném řízení soudce.

Všem obviněným byl rozhodnutím soudkyně Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 26. 3. 2007, sp. zn. Nt 834/2007, ustanoven obhájce JUDr. J. R. z Advokátní kanceláře v R. V rozhodnutí je uvedeno, že obhájce je ustanovován od data 13. 3. 2007.

Podáním obžaloby ze dne 14. 6. 2007, jež byla okresnímu soudu doručena dne 15. 6. 2007, a užitím právní kvalifikace protiprávního jednání všech obviněných podle § 250b odst. 1 tr. zák., neměl státní zástupce pochybnost o tom, že u všech obviněných zanikl důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř., neboť obvinění již byli ohroženi maximálně trestem odnětí svobody do dvou let. Věc měl tedy buď ve stadiu přípravného řízení ještě před podáním obžaloby předložit soudci Okresního soudu v Litoměřicích k opatření vedoucímu ke zrušení ustanoveného obhájce, anebo při podání obžaloby upozornit na tuto skutečnost, přičemž zrušení opatření o ustanoveném obhájci by provedl příslušný předseda senátu, jemuž byla věc podle rozvrhu práce přidělena k vyřízení. Tento postup soudu je upraven ustanovením § 30 Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002 SIS, kterou byl vydán vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění instrukce č. 15/2003 SIS.

Z ustanovení § 39 odst. 1 tr. ř. tak jednoznačně plyne, že ustanovení obhájce jakož i zrušení tohoto ustanovení, pominou-li důvody, pro něž se tak stalo, činí za výše uvedených procesních podmínek soudce, k čemuž v posuzované věci nedošlo. Otázku, kdy tedy v konkrétním případě zaniklo ustanovení obhájce JUDr. J. R., je nutno vykládat v intencích ustanovení § 41 odst. 5 tr. ř. Podle tohoto ustanovení nebylo-li zmocnění obhájce při jeho zvolení nebo ustanovení vymezeno jinak, zaniká při skončení trestního stíhání. Jinými slovy zmocnění obhájce trvá až do právní moci rozsudku či trestního příkazu, případně právní moci usnesení o zastavení trestního stíhání či jiného pravomocného skončení trestní věci. Povinnost JUDr. J. R. obhajovat obviněnou M. R. skončila dne

11. 7. 2007, obviněného M. R. dne 26. 7. 2007 a obviněnou K. B. dne 10. 7. 2007, jak jsou vyznačeny právní moci trestního příkazu u jednotlivých obviněných.

V této souvislosti je třeba konstatovat, že právní moc trestního příkazu u obviněné K. B. je vyznačena vadně. Z poštovních doručenek, které jsou založeny ve spise, je patrné, že obviněná K. B. byl trestní příkaz do vlastních rukou doručen dne 22. 6. 2007, jejímu obhájci dne 25. 6. 2007 a státnímu zástupci dne 27. 6. 2007. Podle ustanovení § 314g odst. 1 tr. ř. je možno podat proti trestnímu příkazu odpor do osmi dnů ode dne jeho doručení. Osobám, které mohou podat odvolání ve prospěch obviněného (§ 247 odst. 2 tr. ř.), s výjimkou státního zástupce, končí lhůta k podání opravného prostředku tímž dnem jako obviněnému. Jestliže se trestní příkaz doručuje jak obviněnému tak jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později. Zákonnou lhůtu k podání opravného prostředku ve prospěch obviněné je nutno počítat ode dne následujícím po datu 25. 6. 2007 (§ 60 odst. 1 tr. ř.), tedy od data kdy byl trestní příkaz doručen obhájci JUDr. J. R., a lhůta k podání opravného prostředku ve prospěch obviněné tak končila dne 3. 7. 2007 včetně. Státnímu zástupci běžela samostatná osmidenní lhůta následující po dni doručení tj. 27. 6. 2007. Poslední den lhůty k podání odporu byl dne 5. 7. 2007, bylo tedy nutno právní moc rozhodnutí vyznačit datem 6. 7. 2007. V tomto směru tudíž jinak zcela oprávněná výtka ministra spravedlnosti, že právní moc rozhodnutí u této obviněné byla vyznačena vadně a měla být vyznačena datem 3. 7. 2007, nemá v citovaném ustanovení a ve zjištěných okolnostech oporu, pokud jde o stanovení přesného data.

Za takto zjištěného stavu věci Nejvyšší soud uzavírá, že státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Litoměřicích neměl obhájce JUDr. J. R. vyzývat k vyúčtování nákladů obhajoby, a pokud tak již učinil, měl zaslaná vyúčtování obhájce o nákladech obhajoby předložit k rozhodnutí věcně příslušnému orgánu, jímž byl v daném případě Okresní soud v Litoměřicích. Svým rozhodnutím učiněným podle § 151 odst. 3 tr. ř. porušil zákon v neprospěch obviněných, neboť ve věci rozhodoval věcně nepřislušný orgán. Stejný závěr platí i o rozhodnutích ze dne 23. 6. 2008, sp. zn. ZT 94/2007, jímž státní zástupce podle § 152 odst. 1 písm. b) tr. ř. a § 155 odst. 1 tr. ř. zavazoval jednotlivé obviněné k povinnosti zaplatit přiznané náklady obhájce státu.

Vzhledem k výše popsaným skutečnostem Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že usneseními státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Litoměřicích ze dne 12. 5. 2008, č. j. ZT 94/2007 - 37, 41, 43, byl porušen zákon v ustanovení § 151 odst. 3 tr. ř. v neprospěch obviněných M. R., M. R. a K. B.

Tato usnesení byla podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušena, současně pak byla zrušena i všechna další rozhodnutí, která na tato zrušená usnesení obsahově navazovala, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Výslovně je třeba zmínit, že v důsledku tohoto výroku jsou zrušena i pravomocná usnesení státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Litoměřicích ze dne 23. 6. 2008, č. j. ZT 94/2007 - 49, stanovící povinnost obviněné K. B. nahradit podle § 152 odst. 1 písm. b) a § 155 odst. 1 tr. ř. České republice, zastoupené Krajským státním zastupitelstvím v Ústí nad Labem, částku 7280 Kč, usnesení téhož orgánu ze dne 23. 6. 2008, č. j. ZT 94/2007 - 50, zavazující podle stejných zákonných ustanovení obviněnou M. R. zaplatit částku 7280 Kč a usnesení z téhož dne č. j. ZT 94/2007 - 52, jímž je stanovena stejná povinnost zaplatit částku ve výši 7280 Kč České republice i obviněnému M. R.

Věc byla podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázána Okresnímu soudu v Litoměřicích, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, neboť jde o funkčně i místně příslušný orgán k rozhodnutí činěným podle ustanovení § 151 odst. 3 tr. ř.

Podle § 270 odst. 4 tr. ř. je orgán, jemuž byla věc přikázána, vázán právním názorem, který vyslovil ve věci Nejvyšší soud, a je povinen provést procesní úkony, jejichž provedení Nejvyšší soud nařídil.